

70 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟ “ΟΧΙ” – ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΣΤΙΣ ΕΠΑΛΞΕΙΣ ΤΟΥ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ευρισκόμενο καθ’ όλη τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στο επιχειρησιακό κέντρο των συμμαχικών δυνάμεων της Μέσης Ανατολής, το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας δια του Προκαθημένου του Χριστοφόρου Β΄ ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα τόσο για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων και των αναγκών του αγωνιζόμενου ελληνισμού, όσο και για την υποστήριξη του συμμαχικού αγώνα.

Ευθύς την επομένη του τορπιλισμού του Έλλη στο λιμάνι της Τήνου, την 15^η Αυγούστου 1940, ο Πατριάρχης Χριστοφόρος Β΄, αντιλαμβανόμενος την κρισιμότητα των περιστάσεων, παρά την κατευναστική πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης, καλούσε μέσω του ‘Πανταίνου’ τις Παροικίες σε συναγερμό. Έγραφε: *«Το άνανδρον και δολοφόνον χέρι που εβύθισε το εύδρομο ‘Έλλη’ δεικνύει ότι εχθρός ύπουλος ετοιμάζεται να πλήξη την Ελληνικήν Πατρίδα. Το Ελληνικόν Έθνος εις την προκειμένην περίπτωσιν ουδέν άλλο έχει να αντιτάξη παρά την πίστιν του προς την θείαν δικαιοσύνην και την φιλοπατρίαν του. Φιλοπατρίαν όμως όχι θεωρητικήν αλλά πρακτικήν συνοδευομένην από την έξαρσιν του εθνικού αισθήματος και των αναλόγων θυσιών. Η Ελληνική Πατρίς έχει ανάγκην της βοηθείας των τέκνων της.»*

Προκειμένου να διερευνηθεί η δημιουργούμενη κατάσταση, ο Αλεξανδρινός Προκαθημένος αποφάσισε να ταξιδέψει στην Παλαιστίνη για να συναντήσει τους Πατριάρχες Ιεροσολύμων και Αντιοχείας. Η κήρυξη του πολέμου από την Ιταλία, την 28^η Οκτωβρίου 1940, επέσπευσε την επιστροφή στην Αλεξάνδρεια, απ’ όπου απέστειλε εγκύκλιο σε ολόκληρο το κλίμα της Αφρικής για την πραγματοποίηση αφενός μεν δεήσεων, αφετέρου δε εθνικού πατριαρχικού εράνου υπέρ του άνισου αγώνα. Το προϊόν του εράνου αυτού ενίσχυσε πρωτίστως τον μαχόμενο στην Αλβανία ελληνικό στρατό, ενώ συγκινητική υπήρξε η προσφορά του Επισκόπου Μαρεώτιδος Διονυσίου να εκποιήσει όλη του την περιουσία προς εξυπηρέτηση του ιερού σκοπού. Στην έξαρση των νικών του ελληνικού στρατού στο αλβανικό μέτωπο πρώτος μεταξύ των πνευματικώς επιστρατευμένων παρουσιαζόταν ο Χριστοφόρος Β΄ δια δοξολογιών, κηρυγμάτων, παραινήσεων και εγκυκλίων.

Από τον Απρίλιο του 1941, όταν η Ελλάδα υπέκυψε στις υπέρτερες ναζιστικές δυνάμεις, μέχρι και την απελευθέρωση, ο Αλεξανδρινός θρόνος δεν βρέθηκε απλά στην πρωτοπορία του απόδημου ελληνισμού, αλλά και αναδείχθηκε σε εκείνη την εθνική εστία στην οποία οι αγωνιζόμενοι ελεύθεροι Έλληνες μπορούσαν να βρουν θαλπωρή, παρηγοριά και βοήθεια για την ανόρθωση του ηθικού τους. Ο αλεξανδρινός ελληνισμός με συγκίνηση θυμάται τον Πατριάρχη Χριστοφόρο Β΄ να υποδέχεται στην Ιερά Πατριαρχική Μονή του Αγίου Σάββα το πλήρωμα του θωρηκτού ‘Αβέρωφ’ και να παραλαμβάνει από τα χέρια του Αρχιμανδρίτη του Ελληνικού Στόλου αργυρή θήκη, εντός της οποίας το πλήρωμα είχε τοποθετήσει και μεταφέρει λίγο πάτριο χώμα για να φυλαχθεί κάτω από την Αγία Τράπεζα του Καθολικού της Μονής μέχρι την ημέρα της απελευθέρωσης. Το ένδοξο θωρηκτό επισκέφθηκε ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας δύο φορές προκειμένου να εμψυχώσει τα πληρώματα του Ελληνικού Ναυτικού, τη δεύτερη μάλιστα φορά στο Πορτ Σαίντ μαζί με τον Πατριάρχη Αντιοχείας.

Η απόφαση επιστράτευσης των Αιγυπτιατών βρήκε στο πρόσωπο του Χριστοφόρου Β΄ τον πρόθυμο κήρυκα του εθνικού καθήκοντος, αλλά και τον ένθερμο θιασώτη της δημιουργίας θεσμών προνοίας ικανών να αντιμετωπίσουν την περίθαλψη τόσο των οικογενειών που στερήθηκαν τους προστάτες τους, όσο και των προσφύγων που συνέρρεαν από την Ελλάδα. Ευλογώντας το νέο Ελληνικό απελευθερωτικό στρατό, ευχήθηκε όπως: *«ο Χριστός τον παρακολουθεί μέχρις ότου νικητής και τροπαιούχος, κατορθώση να εισέλθη εις την ξενοκρατούμενην και αιμάσσουσαν και πεινώσαν Ελλάδα μας.»* Παράλληλα,

προεξοφλώντας το θρίαμβο της Ταξιαρχίας του Ρίμινι, απένειμε το Σταυρό του Αποστόλου και Ευαγγελιστού Μάρκου στη Σημαία της Ταξιαρχίας, σε όλους τους αξιωματικούς και άντρες της.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι η Αλεξανδρινή Εκκλησία στάθηκε πάνω από τις διαιρέσεις που δημιούργησε η συχνά παραταξιακή λογική και δράση μελών της εξόριστης ελληνικής πολιτικής ηγεσίας. Μάλιστα ο Προκαθήμενος της, πατρικώς ενεργών, δραστηριοποιήθηκε υπέρ των θυμάτων των διαιρέσεων και των στάσεων, ενώ προσπαθούσε αδιαλείπτως να συνενώνει τις αντίπαλες πλευρές και να αποσοβεί τα επικίνδυνα για το αγωνιζόμενο Έθνος αποτελέσματα διχαστικών κινήσεων.

Τον Οκτώβριο του 1941 ομογενής γιατρός, φυγαδευόμενος από την υπόδουλη Ελλάδα, έφθασε στην Αλεξάνδρεια επιφορτισμένος από τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών με την ευθύνη να ενημερώσει μέσω υπομνήματος τον Πατριάρχη Χριστοφόρο Β΄ για την συντελούμενη λιμοκτονία του Ελληνικού λαού. Επωφελούμενος ο Πατριάρχης της ομιλίας του Υπουργού των Στρατιωτικών στην Τοσιτσαία Σχολή (τη σημερινή Έδρα του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας), κατέστησε γνωστά τα θλιβερά νέα, καλώντας τους Παροίκους να είναι έτοιμοι για την καταβολή χρημάτων προς αγορά τροφίμων. Παράλληλα ξεκίνησε σειρά επαφών με τις βρετανικές διπλωματικές αρχές και πέτυχε να αρθεί ο συμμαχικός αποκλεισμός της γερμανοκρατούμενης Ελλάδας προς διευκόλυνση επισιτιστικών αποστολών, αλλά και παραλαβής παιδιών προς στέγαση και περίθαλψη σε χώρες της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής. Μάλιστα όταν ο Καναδάς προσέφερε στον ελληνικό λαό 300.000 τόνους σιτάρι, έγραψε στον ίδιο τον Χίτλερ και του ζήτησε να μην εμποδίσει τα σουηδικά πλοία να το μεταφέρουν. Ο Χίτλερ υποχώρησε. Το Πατριαρχείο δεν έπαψε να αποστέλει κατά καιρούς εφόδια στην Ελλάδα με τη φροντίδα του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού.

Εξίσου σωτήριο υπήρξε το διάβημα του Πατριάρχη προς τον Αιγύπτιο Πρωθυπουργό Άλυ Μάχερ υπέρ των 35.000 Δωδεκανησίων της Αιγύπτου, οι οποίοι, λόγω της ιταλικής κατοχής των Δωδεκανήσων, θεωρούνταν υπήκοοι της φασιστικής Ιταλίας και αντιμετώπιζαν το φάσμα της καταστροφής, είτε μέσω της υποβολής των περιουσιών τους σε καθεστώς μεσεγγύησης, είτε μέσω του περιορισμού τους σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Αποτέλεσμα του διαβήματος αυτού υπήρξε η σύνταξη καταλόγων των ανά την Αίγυπτο Δωδεκανησίων Ιταλών υπηκόων και ο εφοδιασμός των καταγεγραφομένων με πιστοποιητικά των πατριαρχικών γραφείων, στα οποία αναφέρονταν ως αλύτρωτοι ορθόδοξοι Έλληνες υπό την προστασία του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας. Έτσι μπόρεσαν να συνεχίσουν απρόσκοπτα τις εργασίες τους. Παράλληλα ο Πατριάρχης προέστη 'Δωδεκανησιακού εράνου' υπέρ του απελευθερωτικού αγώνα από τον ιταλικό ζυγό, επικαλούμενος την συναντίληψη των Παροικιών, αλλά και ζητώντας τηλεγραφικώς χρήματα από τους Δωδεκανησίους της Νότιας Αφρικής και της Αμερικής. Μεταξύ των Δωδεκανησίων ιδιαιτέρως ευγνώμονες προς τον Πατριάρχη στάθηκαν οι Καστελλορίζιοι, καθώς, χάρη σε ενέργειες του Χριστοφόρου Β΄, απετράπη η μεταφορά των Καστελλοριζίων προσφύγων από την Κύπρο σε απομακρυσμένες χώρες της Αφρικής και της Ασίας.

Σε διεθνές επίπεδο το Κλίμα της Αφρικής κατέστη κέντρο εκκλησιαστικής κίνησης. Εκτός του Πατριάρχη Αντιοχείας, με τον οποίο συνεργάστηκε επί πολλών εθνικών εκκλησιαστικών προβλημάτων, στενή και διαρκής υπήρξε η επαφή του Πατριάρχη Χριστοφόρου Β΄ με τους Προκαθημένους των Εκκλησιών Αγγλίας και Ρωσίας. Τα αποτελέσματα των επαφών αυτών έγιναν φανερά στην αδελφική υποδοχή που γνώρισαν οι ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις στη Συρία και στις συχνές συνηγορίες της Αγγλικανικής Εκκλησίας υπέρ της Ελλάδας.

Αλλά και οι συμμαχικές δυνάμεις της Μέσης Ανατολής εκτίμησαν βαθιά την πρόθυμη συνεργασία του Πατριαρχείου, ιδιαίτερα κατά την κρίσιμη για την συνολική έκβαση του πολέμου Μάχη του Ελ Αλαμέϊν, όταν η στρατιά του Ρόμελ έφθασε μια ανάσα προ των πυλών της Αλεξάνδρειας. Αναγνωρίστηκε η αποτελεσματική άσκηση των ηγετικών του καθκόντων υπέρ της ηθικής θέσης του συμμαχικού αγώνα, αλλά και υπέρ της συμμαχικής

ενότητας στη Συρία, όπου ο Πατριάρχης ταξίδεψε εργαζόμενος ώστε η αποχώρηση των Γάλλων υποστηρικτών του φιλοναζιστικού καθεστώτος του Βισύ να μη δημιουργήσει ρωγμές στο συμμαχικό ηθικό. Ελάχιστο δείγμα του σεβασμού προς τον Αλεξανδρινό θρόνο υπήρξε η πρόσκληση από τον Ναύαρχο Κάννιγκαμ προς τον Χριστοφόρο Β΄ να ευλογήσει το συμμαχικό στόλο.

Συμπερασματικά το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας, ανταποκρινόμενο στις έκτακτες απαιτήσεις των κρίσιμων περιστάσεων του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, δια του Προκαθημένου του, των Αρχιερέων, του κλήρου και του ποιμνίου του, δεν εφείσθη κόπων και θυσιών προκειμένου να συνδράμει το δοκιμαζόμενο ελληνικό έθνος, αλλά και να ενισχύσει τον συμμαχικό αγώνα για την ελευθερία του κόσμου, γράφοντας μια ακόμα σελίδα αίγλης, υπερηφάνειας και δόξας στη μακραίωνη ιστορία του.

Η εβδομηκοστή επέτειος του ΟΧΙ προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία σε κάθε έναν από εμάς να προβληματιστεί πάνω στο βαθύτερο νόημα του ηρωικού αγώνα των συμμαχικών δυνάμεων εναντίον των φασιστικών δυνάμεων του Άξονα και να εξάγει χρήσιμα συμπεράσματα με εφαρμογή και στη σύγχρονη πραγματικότητα. Διότι η ιστορική μνήμη οφείλει να λειτουργεί ως εφαλτήριο για την αντιμετώπιση των δυσκολιών και των προκλήσεων που αναφύονται στην εποχή μας και στον κόσμο μας.

Έναν κόσμο που ταλανίζεται από την αυξανόμενη φτώχεια, τη θανάσιμη απειλή μεταδιδόμενων ασθενειών, τις εντεινόμενες κοινωνικές ανισότητες, τη συστηματική παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την έλλειψη σεβασμού προς τον συνάνθρωπο ως εικόνας και ομοίωσης του θεού και προς τη φύση ως δημιουργίας του θεού. Ενεργοποιούμενο στην ήπειρο της δοκιμασίας και της ελπίδας, την Αφρική, το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας, δια του Προκαθημένου του, κ.κ. Θεοδώρου Β΄, διατηρεί, στο κατώφλι της τρίτης χιλιετίας, το δικό του διακριτό στίγμα στην προσπάθεια να πραγματωθούν οι αξίες και τα ιδανικά για τα οποία με φρόνημα και ψυχή αγωνίστηκαν, αλλά και θυσιάστηκαν εκατομμύρια υπέρμαχοι της παγκόσμιας ελευθερίας.